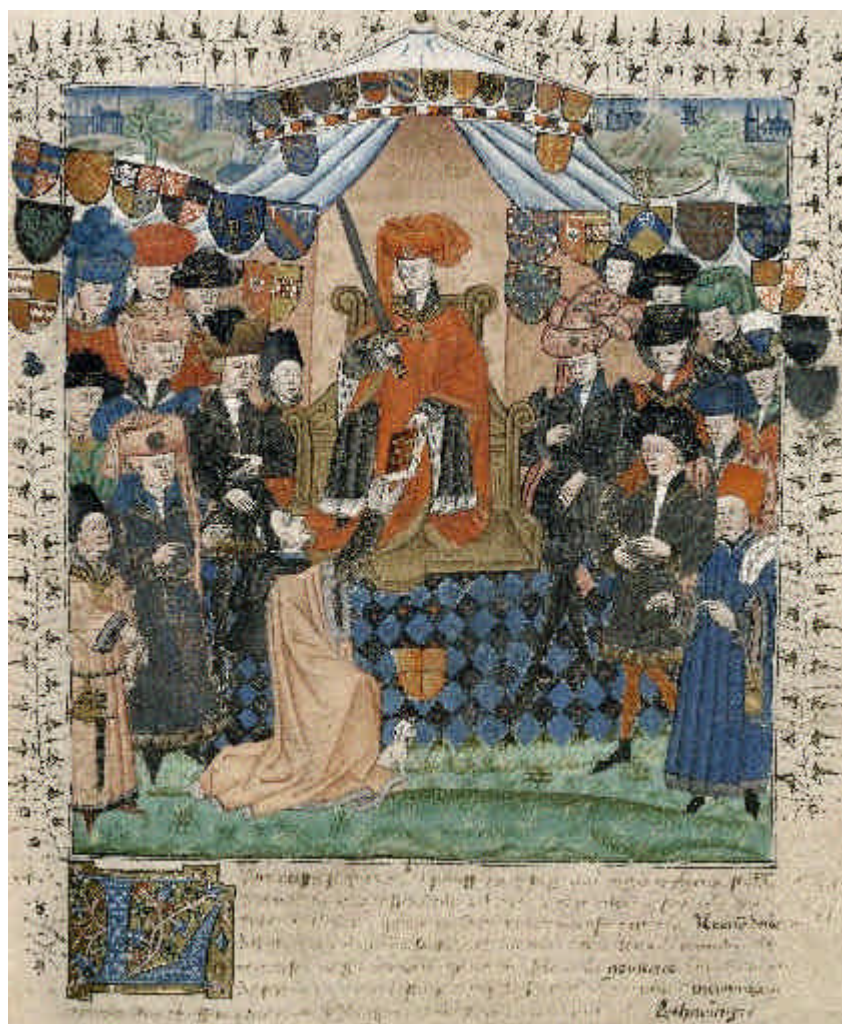

Interdepartementaal Plan van aanpak

Wegwerken achterstanden overdracht archieven

t/m 1975

[afbeelding uit het Remissorium Philippi, ca. 1450]

In 1433 neemt Filips de Goede het gezag over de graafschappen Holland, Zeeland en Henegouwen over van Jacoba van Beieren. Zijn voorgangers hebben spannende avonturen beleefd. In de grafelijke archieven liggen verslagen van kruistochten en verhalen over veldslagen. Maar wat treft Filips bij zijn aantreden een puinhoop aan in die archieven !! Stukken van keizers, vorsten en bisschoppen liggen als oud vuil door elkaar. Rooms-Koning Willem II, Keizer Lodewijk IV, gravin Margaretha van Henegouwen, het zijn de grote namen op de duizenden oorkonden en brieven, privileges en manuscripten. De chaos is graaf Filips een doorn in het oog. Hij stelt monnik Pieter van Renesse aan als redder in de nood. Archivaris Pieter duikt diep in de geschiedenis van de graven. Met het geduld een monnik eigen, ordent hij de stukken van de graafschappen. Verhalen buitelen over elkaar, het verleden komt voor zijn ogen tot leven.

Monnik Pieter is zeven jaar bezig en heeft in een boek van 418 pagina's nauwkeurig opgeschreven wat er in het opgeruimde archief te vinden is. Het boek, het *Remissorium Philippi* (ofwel register voor Filips) wordt prachtig afgewerkt met fraai vergulde illustraties. Eén van deze illustraties siert de voorkant van dit plan van aanpak. Op deze illustratie geeft de monnik het boek aan Filips de Goede. Zo krijgt hij zelf een plek in het boek, midden tussen machtige graven en hertogen.

De archiefinventaris van monnik Pieter, het *Remissorium Philippi* is te bekijken in "De verdieping van Nederland", de gezamenlijke tijdelijke expositie van het Nationaal Archief en de Koninklijke Bibliotheek waarin de topstukken van ruim 1000 jaar Nederlandse geschreven geschiedenis te aanschouwen zijn.

De gelijkenis tussen de problematiek in het voorliggende plan van aanpak en de opgave van monnik Pieter bijna 600 jaar geleden is opvallend. Ook nu verkeren oude archieven in ongeordende en slecht toegankelijke staat en dat is velen, zowel vanuit een cultuurhistorische als een bedrijfsmatige invalshoek, een doorn in het oog. De geschiedenis van "onze veldslagen en kruistochten" kunnen tot leven komen voor het publiek en de wetenschap als we met het vakmanschap van monnik Pieter onze waardevolle archieven van vóór 1976 selecteren, bewerken en bewaren.

Het geduld van monnik Pieter kunnen we in onze tijd echter niet meer opbrengen. Ik ga ervan uit dat mijn monniken in 3,5 jaar hun *Remissorium Philippi* kunnen opleveren, mits wij hen behoeden voor Hoekse en Kabeljauwse twisten. Hierdoor leek het er in de Middeleeuwen immers ook even op dat de monnik zijn werk niet mocht voltooien.....

Mr. Medy C. van der Laan
Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

WAT IS HET PROBLEEM EN HOE IS HET ONTSTAAN ??	3
WIE HEBBEN BELANG BIJ DE OPLOSSING VAN HET PROBLEEM ??	7
EINDRESULTAAT EN WANNEER IS HET KLAAR ??	8
WAT GAAN WE DOEN OM HET EINDRESULTAAT TE BEREIKEN??	9
RELATIE/AFBAKENING MET ANDERE TRAJECTEN	12
WAT GAAT HET KOSTEN ??	13
WELKE RISICO'S LOPEN WE ??	14
Bij de Introductie van het Plan van Aanpak	14
Bij de uitvoering van het Plan van Aanpak	14
HOE GAAN WE DIT STUREN ??	15
WAT VERTELLEN WE AAN WIE ??	16

Wat is het probleem en hoe is het ontstaan ??

Probleemstelling

- 74 km. achterstand in selectie en bewerking
- Gezamenlijk probleem !!

Overheidsorganisaties produceren stukken die hun waarde ontleen aan de eigen beleidsprioriteiten en bedrijfsvoering, maar tegelijkertijd worden deze stukken uiteindelijk de archieven die de historie van beleidsontwikkeling en bestuur weergeven en in het Nationaal Archief (NA) toegankelijk zijn voor burgers en onderzoekers. Zo kan op twee manieren naar een stuk gekeken worden. Tussen de bedrijfsvoering en het Nationaal Archief ligt een lang, ingewikkeld en kostbaar proces om de waardevolle documenten te selecteren, bewerken en bewaren. Conform de Archiefwet 1995 werkt het Rijk aan de overbrenging van archieven van departementen naar het NA. Helaas is slechts zo'n 30% van de voorraad van t/m 1975 door de departementen overgedragen, die volgens de wet op 1 januari 2006 overgedragen zou moeten zijn. Het overblijvende deel beslaat, volgens een inventarisatie uit maart 2004, 74 kilometer dat met de huidige capaciteit pas bewerkt zal zijn in 15 jaar. Dit projectplan beschrijft de afspraken die het pSG-beraad heeft gemaakt om deze 74 kilometer uiterlijk in 2009 weggewerkt te hebben. Dit plan is het startdocument voor de implementatie-/bouwphase van de projectorganisatie.

Probleem

Op 1 januari 2006 zouden alle departementen en Hoge Colleges van Staat hun archieven van vóór 1976 moeten hebben overgedragen aan het Nationaal Archief. Aan deze eis conform de Archiefwet kan het merendeel van deze organisaties niet voldoen.

De Tweede Kamer is regelmatig over dit punt geïnformeerd. Recent nog in de Beleidsbrief Cultuur 2004-2007 van februari 2004 (29 314, nr.2). En eerder al in een brief uit maart 2002 (28 000 VIII, nr.116) geven de staatssecretaris voor Cultuur en de minister voor GSI in een evaluatie van PIVOT (Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn) al aan dat de gestelde termijnen niet gehaald worden. Maar ook de aan de Tweede Kamer toegezegde afronding per 1 januari 2006 is illusoir geworden.

In oktober 2004 en maart 2005 zijn bij alle departementen onderzoeken uitgevoerd door het bureau Koenen, Baak & partners (KBenP). De belangrijkste conclusies van deze onderzoeken en uit eerdere aanzetten ten aanzien van aard en omvang van het probleem zijn als volgt samen te vatten:

- er is een achterstand van tenminste 74 kilometer archief uit de periode tot en met 1975. Naar schatting betekent dit volgens de huidige procedures een capaciteitsprobleem van tenminste 600 mensjaren.
- er is een nog onbekende achterstand in de overbrenging van archieven na 1975, maar gezien de exponentiële groei in papierproductie de afgelopen decennia, kun je vermoeden dat deze minstens net zo groot is, zo niet groter dan de achterstand in de verwerking van de archieven van vóór 1976.

Hoe is dit probleem ontstaan ?

Probleemanalyse

- Proces is niet op doorlooptijden gestuurd.
- (Te) hoge kwaliteitsniveaus
- De methode (institutioneel onderzoek) is doel geworden en géén middel
- Afnemende capaciteit op andere activiteiten ingezet.
  - Stap van RIO naar BSD (kwantiteit en kwaliteit)
  - Bewerkingscapaciteit (CAS-capaciteit is 12 km. p.j.)
- Géén prioritering

Toen duidelijk werd dat de achterstand 74 km bedroeg, is de vraag gesteld hoe het mogelijk is dat na ruim 10 jaar werken er onvoldoende resultaat is geboekt. Een gezamenlijke analyse van de stakeholders heeft het volgende beeld opgeleverd.

Vanaf 1991 is er veel tijd en energie gestoken in het ontwikkelen van het PIVOT-selectieinstrumentarium. De aanpak is echter vanaf het begin, midden jaren 90 op een ineffectieve wijze ingezet. Op dat moment was er een beeld van een achterstand en de opdracht was om alle archieven te selecteren, bewerken en opslaan dan wel vernietigen. Simpel gezegd leidde dit tot een decentrale aanpak die linksom begon met het beeld in 2001 rechtsboven te eindigen. In 2001 werd al geconstateerd dat de planning niet gehaald kon worden en dat 2006 een nieuwe realistische datum was. Niet alleen dat, maar misschien nog ernstiger is het dat er niet een beeld is dat we nu de belangrijkste archieven hebben overgedragen. Algemeen is de stelling dat veel tijd is gestoken in minder belangrijke dossiers, terwijl een dossier als de Nederlandse inzet in Nieuw-Guinea in 1962 niet toegankelijk is.

Beide aspecten (te weinig productie en zwakke inzet van capaciteit) zijn te verklaren doordat:

- het proces niet op doorlooptijd is gestuurd. Termijnen zijn niet bewaakt, er is een systeem ontstaan van alsmear uitgebreider overleg, er zijn geen sancties op het niet nakomen van termijnen en afspraken en er is geen duidelijke verantwoordelijkheid voor de gehele keten.
- er zijn (te) hoge kwaliteitsniveau's ontstaan. Dit is een gevolg van het proces zoals hierboven beschreven. De zwakke sturing op het proces leidde ertoe dat steeds nieuwe eisen voor de kwaliteit zijn ingebracht die weer leidden tot nog tragere voortgang. Ook is de kwaliteitslat door de experts erg hoog gelegd vanuit een 'angst' voor de reacties uit het veld. Zo staat in het NRC van 30 september 1993 "Nederlandse historie verdwijnt in papiervernietiger" geschreven vanuit het historische veld.
- er is steeds meer capaciteit ingezet op andere activiteiten, waarmee wordt bedoeld dat de capaciteit binnen de zorgdragers niet wordt ingezet voor de archieven van voor 1976 maar dat steeds meer capaciteit gaat naar de jongere periode of de digitale archivering. De aandacht en de motivatie om die archieven aan te pakken is verslapt. Dat zal mede te wijten zijn aan de gebrekkige sturing. Aan de andere kant is er een gebrek aan capaciteit; zo kan de CAS jaarlijks 12 km archief verwerken. Een eenvoudige rekensom leidt dan tot zorgelijke conclusies.
- geen prioritering. Er is niet gekeken welke archieven vanuit historisch oogpunt (belangrijke informatie) of vanuit bedrijfsmatig oogpunt (meters maken) voorrang moeten hebben.

Deze aspecten hebben allemaal met elkaar te maken. De optelsom heeft toe geleid dat het eens zo positief begonnen Pivot is vastgelopen.

Waarom is dit een probleem?

Kern is dat volgens de Archiefwet 1995 archieven niet ongezien kunnen worden vernietigd. Selectie van stukken die voor permanente bewaring in aanmerking komen en de vernietiging van de andere stukken, dient plaats te vinden op basis van een wettelijk voorgeschreven, vastgestelde selectielijst. Dit is gedaan om via deugdelijke archivering het handelen van de overheid ook in de toekomst reconstrueerbaar te houden.

De grote achterstand van de archiefbewerking bij het Rijk veroorzaakt verschillende problemen.

- Onbewerkte archieven zijn omvangrijk, vervuild, ontoegankelijk en worden in deze staat door het Nationaal Archief niet geaccepteerd voor overbrenging.
- Zonder tijdige selectie en bewerking blijven de kosten voor opslag hoog.
- De rijksoverheid leeft zelf de bepalingen niet na uit de Archiefwet (in tegenstelling tot de gemeenten die ruim 70% van hun archieven van vóór 1976 op orde hebben).
- Ontoegankelijke archieven staan een efficiënte bedrijfsvoering in de weg.
- Historici en rechtzoekende burgers hebben geen toegang tot voor hen relevante archieven.

Daarnaast trekt deze achterstand een hypotheek op de toekomst. De capaciteit die nu wordt ingezet op de achterstanden t/m 1975 dient zo snel mogelijk te worden ingezet op de periodes na 1975.

Wie hebben belang bij de oplossing van het probleem ??

In totaal zijn er zes stakeholders aan te wijzen in de keten, te weten zorgdragers, Nationaal Archief, de CAS, de Raad voor Cultuur, de staatssecretaris voor Cultuur en de minister van BZK.

De zorgdragers (departementen en Hoge colleges van staat) zijn volgens de Archiefwet verantwoordelijk voor het in goede, geordende en toegankelijke staat brengen. Daarnaast moeten ze i.o.m. het Nationaal Archief selectielijsten vaststellen om te bepalen welke archieven bewaard of vernietigd kunnen worden. Het feit dat er een achterstand is ontstaan, leidt bij hen tot hoge kosten van opslag en bewerking. Een capaciteitsinzet die beter kan worden gebruikt voor de perioden na 1975. Daarnaast is het in deze situatie moeilijk om een goede administratieve verantwoording te kunnen afleggen over het eigen handelen. En tenslotte is bijvoorbeeld bij parlementaire onderzoeken, al meerdere keren gebleken dat geen verantwoording kan worden afgelegd over het eigen handelen. Overigens hebben de zorgdragers in 2002 aan de Tweede Kamer toegezegd dat uiterlijk 2006 alle archieven van tot en met 1975 zijn overgedragen.

Het Nationaal Archief heeft er alle belang bij dat archieven zo snel mogelijk en goed toegankelijk binnen de eigen muren worden gebracht. Dit ligt in de lijn van de wettelijke termijn voor overdracht van de stukken die voor bewaring in aanmerking komen. En naast het algemene belang van openbaarheid en toegankelijkheid van archieven is dit van belang voor de publieksfunctie van het Nationaal Archief: zo snel mogelijk historici en het publiek de interessante archieven kunnen aanbieden.

Voor de Centrale Archief Selectiedienst (CAS) is het van belang om de eigen schaarse middelen alleen in te zetten voor zaken die er daadwerkelijk toe doen: het historisch en maatschappelijk relevante archief.

De Raad voor Cultuur heeft nauwelijks direct belang bij de oplossing van het probleem. De Raad toetst ontwerp-selectielijsten aan de belangen van de bedrijfsvoering, de recht- en bewijszoekende burger en het historisch onderzoek. Het belang van de Raad moet primair worden beschouwd als indirect belang, afgeleid van de belangen die door de Archiefwet worden afgedekt.

De staatssecretaris voor Cultuur is politiek verantwoordelijk voor de Archiefwet, die de feitelijke verantwoordelijkheden bij verschillende partijen belegt, zoals zorgdragers (o.a. ministeries) en andere overheden. Aan de staatssecretaris zijn verschillende taken toebedeeld volgens de Archiefwet. Ze is eerst aanspreekpunt voor de wet. De algemeen rijksarchivaris (ARA) valt onder haar verantwoordelijkheid. Hij heeft de zorg voor de archiefbescheiden zelf die in rijksarchiefbewaarplaatsen liggen. Via de ARA is de staatssecretaris tevens betrokken bij de selectie van te bewaren archieven.

De Rijksarchiefinspectie (RAI) houdt toezicht op de uitvoering van de archiefwet bij zorgdragers. De Rijksarchiefinspectie rapporteert jaarlijks aan de staatssecretaris en de zorgdragers. De Staatssecretaris informeert vervolgens de Kamer hierover. Daarnaast is de staatssecretaris verantwoordelijk voor de onder OCW ressorterende agentschap/baten-lastendienst het Nationaal Archief. Wat betreft archiefselectie heeft de staatssecretaris de Tweede Kamer in 2002 toegezegd zich in te zetten voor de rijksbrede afspraak om uiterlijk 2006 de archieven van tot en met 1975 over te dragen.

De minister van BZK is op grond van Besluit Informatievoorziening in de Rijksdienst 1990 verantwoordelijk voor de coördinatie van de informatievoorziening in de openbare sector als geheel. Voorts is hij belast met de coördinatie op het gebied van de documentaire overheidsinformatie, de persoonsinformatie en een aantal deelreinen van de informatievoorziening. De baten-lastendienst CAS ressorteert onder het ministerie van BZK.

Eindresultaat en wanneer is het klaar ??

Eindresultaat van de activiteiten moet zijn dat alle archieven van de centrale overheid (incl. agentschappen) tot en met 1975 zijn geselecteerd en bewerkt, toegankelijk gemaakt en overgedragen aan het Nationaal Archief of zijn vernietigd.

Uit de voorgaande hoofdstukken moge duidelijk zijn dat drastische maatregelen, binnen het wettelijke kader van de Archiefwet 1995, nodig zijn teneinde de achterstanden binnen een redelijke termijn weg te werken. De departementen hebben in het PSG-beraad van 21 april 2005 afgesproken om 31 december 2008 als werkdatum te hanteren om het bovengenoemde resultaat te bereiken.

Wat gaan we doen om het eindresultaat te bereiken??

Huidige proces	De interventies
<ul style="list-style-type: none"> • Vaststelling selectielijst<ul style="list-style-type: none"> – Opstellen Rapport Institutioneel Onderzoek – Opstellen Basis Selectie Document – Voeren driehoeksoverleg – Ter inzage leggen – Advisering Raad voor de cultuur – Opstellen beschikking en publicatie Staatscourant	<ul style="list-style-type: none"> – Rijksbrede inventarisatie (validatie KB&P) – BSD's breed van toepassing verklaren (primair voor secundair) – "Grote" BSD's opstellen (best practise VNG) – Werkafspraken maken om doorlooptijden te versnellen, d.m.v. systeem van kwaliteitsborging – Adviesrecht wordt omgevormd naar "geen bericht, goed bericht".

Sleutelwoorden om tot het eindresultaat te komen zijn procesmanagement, slim toepassen van instrumentarium, prioritering en efficiënte inzet van capaciteit. De interventies worden gepresenteerd met de archiefketen als kapstok. Hierbij zullen drastische maatregelen, binnen het wettelijke kader van de Archiefwet 1995, worden genomen.

1. Door middel van een systeem van mandatering zullen secundaire zorgdragers, primaire zorgdragers mandateren om het proces van totstandkoming van selectielijsten voor hen uit te voeren. Hiermee worden omslachtige coördinatiewerkzaamheden voorkomen en wordt het aantal vaststellingsprocedures aanzienlijk beperkt. Dit systeem zal ook worden toegepast voor die beleidsterreinen waar de primaire selectielijst reeds is vastgesteld.
2. Tot nu toe worden vaak kleine selectiedocumenten (BSD's) voor vaststelling in procedure gebracht. Soms zelfs met een zeer klein bereik en zeer fijnmazig. Vanaf nu zullen selectielijsten grofmaziger worden opgesteld, want hoe grofmaziger de selectielijst, hoe sneller er kan worden geselecteerd. Werken op z'n PIVOT's (zoals PIVOT oorspronkelijk bedoeld was te functioneren); niet meer per document, maar per dossier en het liefst per archiefdoos of archiefblok. Daarbij wordt gezocht naar een werkbaar abstractieniveau, dat bewerking vereenvoudigt. In voorkomende gevallen zal, indien dit efficiënter blijkt te zijn, een selectielijst worden opgesteld naar gelang de wijze waarop het archief is gevormd.
3. Door toevoeging van een systeem van kwaliteitsborging is het mogelijk om de doorlooptijden van het proces van totstandkoming van selectielijsten aanzienlijk te versnellen. Zorgvuldigheid is in dit systeem gegarandeerd door de introductie van de Historisch Maatschappelijke Analyse (HMA). Inmiddels heeft de Staatssecretaris voor Cultuur besloten om dit systeem daadwerkelijk in te voeren. Door dit systeem is het mogelijk in 22 weken een selectielijst te publiceren in de Staatscourant.
4. Het starten van de adviestermijn van de Raad voor de Cultuur gelijktijdig met de terinzagelegging en het verkorten van de adviestermijn naar 8 weken zal ook leiden tot een versnelling van de totstandkomingsprocedure.
5. De projectorganisatie zal z'n werkzaamheden permanent prioriteren¹ zodat het belang van de openbaarheid en toegankelijkheid van archieven voor de burger en het belang van de zorgdrager continue in evenwicht is.

¹ Prioriteren wil zeggen: op basis van criteria kiezen welke beleidsterreinen als eerste zullen worden geselecteerd (opstellen selectielijsten), dan wel bewerkt.

Huidig proces	Interventies
<ul style="list-style-type: none"> • Archiefbewerking 	<ul style="list-style-type: none"> – Prioriteren naar beleidsterrein – Pré selecteren binnen het beleidsterrein – Basisafspraken over het niveau van bewerking/ontsluiting/toegankelijkheid – Extra bewerkingscapaciteit inrichten

6. Daarnaast is continue aandacht voor procesmanagement en sturing op doorlooptijden in de gehele archiefketen van belang om te garanderen dat op 1 januari 2009 de achterstanden zijn weggewerkt. Over de voortgang bij alle departementen wordt regelmatig door de projectorganisatie gerapporteerd.
7. Pré-selectie² en macro-selectie³ zal plaatsvinden in een aparte archiefopslagplaats waar de archiefdelen van de verschillende zorgdragers worden samengebracht. In deze archiefopslagplaats kan ook een deel van de bewerking worden uitgevoerd, zodat niet alles richting de CAS hoeft te worden gezonden. Deze archiefopslagplaats wordt bemenst met ervaren archiefspecialisten vanuit de zorgdragers, vanuit de CAS en het Nationaal Archief, met extern in te huren personeel en met op te leiden personeel zoals bijv. jeugdwerklozen.
8. Er zullen basisafspraken worden gemaakt over het niveau van bewerking/ontsluiting en toegankelijkheid, opdat hierin door de diverse partners in de keten keuzes kunnen worden gemaakt.
9. De projectorganisatie bundelt de noodzakelijke kennis en deskundigheid van de betrokken organisaties. Wanneer extra bewerkingscapaciteit wordt georganiseerd door inzet van jeugdwerklozen zal zij ook zorgen voor de begeleiding/opleiding.

² Pré-selectie wil zeggen: zo snel mogelijk afscheiden van te vernietigen materiaal van het te-bewerken materiaal.

³ Macro-selectie wil zeggen: selecteren op bestandsniveau.

Wie gaat het doen ??

Er wordt een rijksbrede projectorganisatie opgezet die wordt belast met (de sturing op) alle werkzaamheden die nodig zijn om uiterlijk op 31 december 2008 de achterstanden in de selectie, bewerking en overdracht van archieven tot en met 1975 weg te werken. In deze projectorganisatie kunnen alle werkzaamheden worden uitgevoerd die nodig zijn om selectielijsten op te stellen en vast te stellen. Dit betekent zowel de activiteiten van de zorgdragers als van het Nationaal Archief. Ook het bewerken van de archiefbestanden zal hier kunnen plaatsvinden naast de bewerking bij de CAS in Winschoten.

Deze projectorganisatie zal in de tweede helft van 2005 daadwerkelijk aan de slag gaan en op 1 januari 2006 op volle capaciteit functioneren. De projectorganisatie zal worden bemenst op basis van nog op te stellen competentieprofielen. Werkzaamheden betreffen zowel het opstellen van selectielijsten als het bewerken van archieven. Verwacht wordt dat de medewerkers van de zorgdragers, personeel van het Nationaal Archief en de Centrale Archiefsselectiedienst en elders in te huren personeel hieraan grotendeels kunnen voldoen. Al deze bronnen zullen worden aangeboord om de projectorganisatie te bemensen. Daarnaast zullen jeugdwerklozen worden ingezet. De projectorganisatie zal met de betrokken partijen zorgdragen voor hun opleiding.

Het is cruciaal om voor het oplossen van dit probleem alle benodigde activiteiten in één organisatie te concentreren zodat optimaal procesmanagement kan plaatsvinden en de aandacht voor dit probleem niet wordt afgeleid. Concentratie levert daarnaast een efficiencywinst op, omdat alle middelen en het te bewerken materiaal op één plaats zijn samengebracht. Deze aanpak levert tenslotte handvatten op voor de aanpak van de archieven van na 1975. In de bijlage treft u een overzicht aan van de scheiding van verantwoordelijkheden en bevoegdheden tussen zorgdrager en projectorganisatie.

Uitdaging is het borgen van de leereffecten in de staande organisatie die worden behaald in de projectorganisatie met "de nieuwe manier van werken".

Het borgen van de leereffecten zal geschieden doordat medewerkers op tijdelijke basis tewerk worden gesteld bij de projectorganisatie. Dit om inhoudelijke kennis van de archiefbestanden in het project te brengen. Medewerkers kunnen zich in de projectorganisatie de nieuwe manier van werken eigen maken en deze vervolgens mee terug nemen naar de lijnorganisatie.

Daarnaast bespreekt de projectorganisatie haar bevindingen over de nieuwe aanpak en werkwijze met de ministeries van OCW en BZK. Zij kunnen deze informatie gebruiken om te zorgen voor structurele verbetering van de archiefsselectie, -bewerking en -beheer van de rijksoverheid.

Relatie/afbakening met andere trajecten/activiteiten

- Alleen de achterstanden vóór 1976
- Prioriteit bij de archieven waar de volledige ministeriële verantwoordelijkheid voor geldt. Dus wel agentschappen, maar ZBO's eventueel in een later stadium.
- Dit gaat niet over aanpassingen in de Archiefwet en niet over instrumentarium t.b.v. na 1975.

Dit plan van aanpak wordt ingezet voor het wegwerken van de achterstanden in archiefbewerking en – selectie van vóór 1976 bij de centrale rijksoverheid. Hierbij wordt een logische knip gehanteerd om te voorkomen dat archiefbestanden worden gesplitst, als zich tussen het materiaal ook bestanden van na 1975 bevinden.

Dit plan van aanpak schetst de problematiek van de zorgdragers waar de volledige ministeriële verantwoordelijkheid voor geldt.

Ook de zelfstandige bestuursorganen (ZBO's) hebben een achterstand in het overdragen van archief naar een archiefbewaarpplaats. De projectorganisatie is opgedragen zich voorlopig te concentreren op de archieven waar de volledige ministeriële verantwoordelijkheid voor geldt. In de loop van 2005 zal een inventarisatie van de achterstanden bij de ZBO's worden afgerond, waarna zal worden besloten of het in de rede ligt om de activiteiten uit dit plan van aanpak en van de projectorganisatie ook op de ZBO's te richten.

Met de Hoge Colleges van Staat worden door het Nationaal Archief afzonderlijk afspraken gemaakt over de planning van selectie, bewerking en overdracht. De achterstanden van de periode t/m 1975 zijn bij de colleges gering. Waar mogelijk zal worden aangesloten bij de aanpak zoals voorgesteld in dit projectplan.

Om te zorgen voor structurele verbetering van archiefselectie en beheer wordt overwogen of aanpassing van de Archiefwet 1995 noodzakelijk is. De komende jaren moet blijken of wet en regelgeving voldoet, gezien bijvoorbeeld de achterstandenproblematiek en de digitalisering. Dit plan van aanpak en de projectorganisatie zal niet worden belast met voorbereidingen hiervan. Wel zal de organisatie haar bevindingen met de nieuwe werkwijze delen met OCW en BZK.

Een mogelijke oplossing voor de capaciteitsvraag biedt de inzet van jeugdwerklozen bij het wegwerken van de archiefachterstanden. De projectorganisatie i.o. is samen met de Taskforce Jeugdwerkloosheid en het Centrum voor Werk en Inkomen aan het bezien hoe een leer-/werktraject in de werkzaamheden van de projectorganisatie kan worden ingezet.

Wat gaat het kosten ??

In de voorgaande hoofdstukken is de problematiek geschetst en een oplossingsrichting aangegeven. Hieraan zijn kosten verbonden: 600 mensjaar is nu eenmaal niet binnen de staande formaties beschikbaar. Onderstaand worden de verschillende kostenposten (totaalbedragen verspreid over 3,5 jaar) gepresenteerd die met het project zijn verbonden.

- Het maken van selectielijsten. Deze zijn de basis voor de bewerking en overbrenging van archieven. Er is nog een grote achterstand in het maken van selectielijsten. Er wordt € 1.350.000 geraamd voor capaciteit bij zowel de zorgdragers als het Nationaal Archief.
- Bewerking; na de selectie volgt het arbeidsintensieve proces van bewerking. Het CAS is de instantie waar dat werk nu plaatsvindt. De kengetallen van het CAS voor de bewerking zijn richtinggevend geweest voor deze berekening. Er is echter vanuit gegaan dat door de maatregelen zoals genoemd in dit plan, de gemiddelde bewerkingstijd omlaag kan van 12 naar 9 uur per meter archief.
Er zal op ruime schaal worden gewerkt met werkgelegenheidsmiddelen om enerzijds kosten te drukken, en anderzijds jeugdige werkelozen op te leiden.
Totaal is door de zorgdragers ruim €21 miljoen euro gereserveerd binnen de departementale begrotingen voor de bewerking van de achterstanden.
- Na de bewerking worden archieven overgebracht naar het Nationaal Archief. Het depot daar zit bijna vol. Er zijn investeringen nodig om binnen het bestaande capaciteit de effectieve opslagruimte te vergroten. Er wordt geen nieuw depot gebouwd maar het bestaande depot wordt verbeterd. De Staatssecretaris voor OCW zal €2.010.000 vrijmaken binnen de begroting van OCW voor de depotuitbreiding van het Nationaal Archief.
- Tenslotte zijn er projectkosten zoals een bewerkingshal en de projectorganisatie. Hiervoor is €7.850.000 binnen de Rijksbegroting vrijgemaakt.

Welke risico's lopen we ??

Het versneld wegwerken van 74 kilometer achterstanden op de wijze zoals in het Plan van Aanpak is beschreven, brengt vanzelfsprekend verschillende soorten risico's met zich mee. Alhoewel het leven van archieven zich merendeels in de luwte lijkt af te spelen, kunnen veranderingen in de keten, de aanpak of de methodiek van bewerking tot grote commotie lijden. Het voorbeeld hiervan is de invoering van PIVOT (Project Invoering Verkorting OverbrengingsTermijn) in 1991 dat een schokgolf door de gelederen van erfgoed specialisten als historici teweeg heeft gebracht. De risico's die er met het Plan worden gelopen zijn van verschillende aard en dientengevolge van verschillende impact. De risico's die bij dit project een rol spelen tekenen zich in verschillende fasen, soorten en spelers af.

Bij de Introductie van het Plan van Aanpak

Enkele van de risico's zullen zich al aftekenen bij de introductie en nog voor de implementatie van het Plan van Aanpak. Met name het draagvlak binnen de keten (stakeholders) speelt hier een rol. Dankzij de goede voorbereiding waarbij vrijwel alle geledingen binnen de keten zijn betrokken, is dit risico vrijwel afgedekt. Juist de betrokkenheid van de verschillende spelers binnen de keten is echter een voorwaarde voor succesvol afronden van dit project. Gerichte communicatie binnen de directe archiefketen voor en tijdens de implementatie is de voorwaarde om betrokkenheid te houden. Het veld moet bij de start van van het project geïnformeerd worden over de doelstellingen en hoofdlijnen van de aanpak. Het bovengenoemde voorbeeld uit de NRC uit 1993 van de introductie en de mogelijke effecten van de invoering van PIVOT heeft destijds een storm van kritiek doen losbarsten. Het in goede banen leiden van de effecten heeft veel tijd en energie gekost. Ook bij de introductie van dit Plan van Aanpak om achterstanden van vóór 1976 weg te werken moet voorkomen worden dat de Staatssecretaris het verdwijnen van cultureel erfgoed wordt verweten.

Bij de uitvoering van het Plan van Aanpak

Het tijdsrisico is samen met het financiële risico het grootst. Helaas is uit het verleden gebleken dat projecten die de versnelling van de overbrenging tot doel hebben in de tijd niet worden gehaald. Dit komt door de lengte van de periode die er mee is gemoeid – hoe langer de periode, hoe meer kans op substantiële uitloop. Het risico van tijdsuitloop draagt in zich dat het project na de afgesproken periode stopt, maar dat de totale achterstand niet is weggewerkt. Het PIVOT-project leed onder een dergelijk euvel. De financiële component kent eveneens verschillende risico's: individuele zorgdragers zien de problematiek niet als de hunne, dan heeft men bij aanvang reeds een probleem. Bij tijdsproblemen spelen vanzelfsprekend ook de financiële kant een rol. Tijd en geld bevinden zich hier in een dynamische relatie.

Risicobeperking:

- Centrale sturing vanuit de projectorganisatie op alle schakels in de archiefketen.
- Spijkervaste en waterdichte afspraken omtrent participatie van alle deelnemers in termen van financiën en deelname.
- Goede motivering en argumentatie van het hoe en waarom van deze aanpak
- Gerichte communicatie tussen de leden binnen de archiefketen en naar de wereld daarbuiten
- Politiek en bestuurlijk commitment op basis van goede motivatie vanuit de keten
- Stringente financiële en algehele projectbewaking.

Hoe gaan we dit sturen ??

Voor het oplossen van de achterstanden van vóór 1976 heeft het pSG-beraad in december 2004 onderkend dat het om een gezamenlijk probleem gaat. Dit beraad heeft vervolgens besloten dat er een projectleider moet komen die verantwoordelijk wordt voor het wegwerken van de achterstanden. Daarmee is het **pSG-beraad** opdrachtgever van dit project.

Binnen dit beraad is één pSG dossierhouder die samen met drie andere pSG's een **kernteam** vormt. In dit kernteam hebben de pSG's van BZK, Defensie, OCW en EZ zitting. Het kernteam vraagt advies aan de beleidsdirecteuren OCW/DCE en BZK/POI Rijk. BZK/POI Rijk is secretaris van dit overleg. Het kernteam kan hen of één of meerdere van de hieronder genoemde stakeholders voor een overleg van het kernteam uitnodigen.

Het kernteam geleidt voorstellen door naar het pSG-beraad. Het pSG-beraad beslist, gehoord hebbende de projectleider, het advies van het IODI en het advies van het kernteam.

De projectleider heeft mandaat binnen de grenzen van het door het pSG-beraad vastgestelde Plan van Aanpak.

De projectleider legt verantwoording af aan het pSG-beraad via het kernteam. Hij rapporteert elk kwartaal over de voortgang van het project.

In het traject Archiefbeheer zijn de volgende **stakeholders** te onderkennen:

- De zorgdragers (13 departementen)
- Het ministerie van OCW/DCE (belang: cultureel erfgoed en de baten-lastendienst Nationaal Archief)
- Het ministerie van BZK/POI Rijk (belang: informatievoorziening, bedrijfsvoering en de baten-lastendienst CAS)
- Nationaal Archief (NA)
- Centrale Archief Selectiedienst (CAS)
- Raad voor Cultuur

Deze stakeholders zijn voor het slagen van het project van cruciaal belang. De stakeholders verenigen zich in een **klankbordgroep**. De klankbordgroep adviseert de projectleider over de implementatie van het plan van aanpak en bereidt besluitvorming voor. De uiteindelijke beslissingsbevoegdheid ligt bij het pSG-beraad.

Elke stakeholder levert één afgevaardigde en een plaatsvervanger. De stakeholder "zorgdragers" levert drie afgevaardigden op het niveau van directeur I. Ook het Interdepartementaal Platform voor selectievraagstukken (IPS) wordt uitgenodigd om een vertegenwoordiger af te vaardigen.

Bij de zorgdragers ligt de verantwoordelijkheid voor archiefbeheer binnen het I-domein. De directeuren I zijn verenigd in het overleg van het **IODI** (Interdepartementaal Overleg Directeuren I). Het IODI adviseert het pSG-beraad.

Binnen het IODI is één directeur I dossierhouder voor Archiefbeheer. De dossierhouder IODI brengt de besluitvorming, voorbereid in het klankbordgroep in, in IODI en draagt zorg voor het advies van het IODI aan het pSG-beraad.

Als het IODI een positief advies heeft verbonden aan de besluitvorming, dan wordt het aangeboden aan het kernteam en vervolgens aan het pSG-beraad.

Verantwoording

De staatssecretaris voor Cultuur informeert samen met de Minister voor BVK de Tweede Kamer jaarlijks over de voortgang van het project.

Communicatie

- Voorlichting aan de betrokken DIV-medewerkers over het in te zetten instrumentarium.
- Historisch maatschappelijk veld
- Geef betrokkenen het gevoel dat ze met iets groots/belangrijks bezig zijn.
- De online kilometerteller

Voor het slagen van het project is een goede communicatie noodzakelijk. Iedere communicatiestrategie begint met beantwoording van de volgende vragen:

1. Wat is het doel van de communicatie?
2. Wie zijn de doelgroepen?
3. Wat is de boodschap die wordt gecommuniceerd?
4. Welke communicatiemiddelen worden er ingezet?

1. Doel van de communicatie

Alle betrokken partijen moeten in eerste plaats op de hoogte worden gebracht van de doelstelling van het project. Belangrijk is dat alle partijen overtuigd blijven van de noodzaak van het slagen van het project en dat het aandeel van alle deelnemers daarom van groot belang is. Iedere betrokkene moet het gevoel hebben dat hij met iets belangrijks bezig is.

2. Doelgroepen

Voor dit project zijn alle partijen in de archiefketen de primaire communicatiedoelgroepen : Externe communicatie gebeurt uitsluitend low-key en behoeft geen continue aandacht van de projectorganisatie.

In de archiefketen: met name zorgdragers

Zorgdragers wil hier zeggen ministeries. In de praktijk betreft het alle betrokken medewerkers van hoog tot laag. Niet alleen de pSG's maar ook de DIV-medewerkers moet duidelijk zijn wat er van hen verwacht wordt. Het creëren en houden van voldoende draagvlak binnen de departementen is een eerste vereiste voor het slagen van het project.

Binnen de doelgroep zorgdragers moet er op drie verschillende niveaus gecommuniceerd worden: DIV-medewerkers op de werkvloer: hiervoor geldt het Interdepartementaal Platform Selectie (IPS) als aanspreekpunt; directeuren van de DIV-afdelingen: hiervoor geldt het IODI als aanspreekpunt; pSG's: hiervoor geldt het pSG-beraad als aanspreekpunt.

Externe communicatie: cultuur-historisch veld

Bij de start van het project heeft OCW (low key) aandacht besteedt aan de communicatie met het cultuur-historische veld: historici en archivariissen. Dit loopt hoofdzakelijk via het Nationaal Archief en

Voorlichting van OCW. Over werkafspraken en kwaliteitsborging kan op hoofdlijnen extern gecommuniceerd worden.

De kern van de boodschap extern is: Bewerking van achterstand in het huidige tempo kost nog minstens 15 jaar. Het gevolg hiervan: historische belangrijke archieven worden niet overgebracht naar het Nationaal Archief en zijn niet beschikbaar voor historisch onderzoek. Het project gaat voorzien in een snelle en verantwoorde selectie van die archieven. Via het Nationaal Archief worden historici en archivariissen bij de uitvoering van dit project betrokken.

Toelichting: In de periode 1991-2001 vond het Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn (PIVOT) plaats. Onder historici en archivariissen bestond aanvankelijk veel weerstand tegen dit project: macro-selectie van archieven en het behartigen van het cultuur-historisch belang *leken* onverenigbaar. Doordat de communicatie zich voornamelijk toespitste op de noodzaak van snel selecteren en vernietigen van archieven, ontstond een uiterst negatief beeld rondom PIVOT. Weerstand onder de historici leidde tot negatieve berichtgeving in de pers, en dat versterkte het negatieve beeld weer.

Door gerichte communicatie is die negatieve beeldvorming inmiddels grotendeels verdwenen, maar het wantrouwen tegen snelle selectie zal op sommige plaatsen nog steeds aanwezig zijn. Een belangrijks les die uit deze ervaring geleerd kan worden is dat een goede communicatie met historici en archivariissen van het grootste belang is voor het slagen van dit project.

Het Nationaal Archief onderhoudt in het kader van archiefselectie contacten met organisaties als: Instituut voor Nederlandse Geschiedenis (ING), Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) en de Vereniging voor de Documentaire Informatievoorziening en het Archiefwezen(DIVA).

3. Boodschap

In de boodschap wordt de doelstelling van het project uitgelegd. De kernboodschap is dat het project zorgt voor een snelle, maar ook verantwoorde selectie van de 74 kilometer archief tot en met 1975 die zich nog altijd op de departementen bevindt.

In de communicatie naar de verschillende doelgroepen moeten steeds verschillende zaken duidelijk worden gemaakt:

wat is het probleem?

wat zijn de consequenties hiervan voor de doelgroep?

wat voor belang heeft de doelgroep bij het project ?

wat moet de doelgroep bijdragen aan het project?

4. Communicatiemiddelen

Mogelijke communicatiemiddelen die kunnen worden ingezet om de boodschap over te brengen:

Online kilometerteller

Met de online kilometerteller wordt inzichtelijk worden gemaakt in hoeverre de achterstand in de archieven 'weggewerkt' is. De betrokkenen zien dan dat er iets met hun archief gebeurt en houden zicht op de vordering binnen het project. Voor deze kilometerteller is het noodzakelijk dat de informatie in de bestaande databanken bij de CAS en het Nationaal Archief gekoppeld wordt. Dit kan vorm krijgen door via het Rijksintranet de landelijke handelingenbank ter beschikking te stellen of via een aparte database projectinformatie breed beschikbaar te stellen.

Website

Via een eigen website kunnen alle betrokkenen op de hoogte worden gehouden van de vordering, de plannings, werkwijzen en nieuws rondom het project. Deze website kan zelfstandig zijn of onder de website's van het Rijksintranet, Nationaal Archief, de CAS worden gehangen.

Digitale nieuwsbrief

Naast of in plaats van een website kan er ook voor gekozen worden om de bovengenoemde informatie middels een digitale nieuwsbrief te verspreiden. De digitale nieuwsbrief kan via het Nationaal Archief, de CAS of het Rijksintranet worden verspreid.

Studiedagen

Op studiedagen kunnen bepaalde aspecten van het project nader worden belicht voor verschillende groepen. Het organiseren van studiedagen kan desgewenst worden uitbesteed aan externe bureaus.

Bijlage Verantwoordelijkheden-matrix

Processtap	Huidige situatie		Nieuwe situatie	
	Verantwoordelijk	Uitvoering	Verantwoordelijk	Uitvoering
Opstellen selectielijst	Zorgdrager	Zorgdrager	Zorgdrager	Projectorganisatie
Organisatie driehoeksoverleg	Zorgdrager	Zorgdrager	Zorgdrager	Projectorganisatie
Voeren van driehoeksoverleg ⁴	Zorgdrager en Nationaal Archief	Zorgdrager en Nationaal Archief	Zorgdrager en Nationaal Archief	Projectorganisatie en Nationaal Archief
Ter inzage legging	Nationaal Archief	Nationaal Archief	Nationaal Archief	Projectorganisatie
Advisering RvC	RvC	RvC	RvC	RvC
Verwerken commentaar ter inzage legging en RvC .	Nationaal Archief	Nationaal Archief	Nationaal Archief	Projectorganisatie
Vaststellen selectielijst	Nationaal Archief/zorgdrager	Nationaal Archief/zorgdrager	Nationaal Archief/zorgdrager	Nationaal Archief/zorgdrager
Pré selectie en macro-selectie			Projectorganisatie	Projectorganisatie
Aanleveren archiefbestanden	Zorgdrager	Zorgdrager	Zorgdrager	Zorgdrager
Bewerken archief	Zorgdrager	CAS of zorgdragers	Zorgdrager	CAS Projectorganisatie
Opstellen Verklaring van vernietiging	CAS en/of zorgdrager	CAS en/of zorgdrager	CAS en zorgdrager	CAS en Projectorganisatie
Vaststellen verklaring van vernietiging	Zorgdrager	Zorgdrager	Zorgdrager	Zorgdrager
Opstellen besluit openbaarheidsbeperking	Zorgdrager	Zorgdrager	Zorgdrager	Zorgdrager
Opstellen verklaring van overbrenging	Nationaal Archief/zorgdrager	Nationaal Archief/zorgdrager	Nationaal Archief/zorgdrager	Nationaal Archief/zorgdrager
Overbrengen (transport) ⁵	Zorgdrager	Zorgdrager	Zorgdrager	Projectorganisatie

Driehoeksoverleg

De organisatie van het driehoeksoverleg is conform de Archiefwet de verantwoordelijkheid van de zorgdrager. De zorgdrager zorgt ervoor dat het driehoeksoverleg plaatsvindt. Bij het voeren van het driehoeksoverleg is altijd een vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris aanwezig. De verantwoordelijkheid en de uitvoering ligt bij twee partijen. In de nieuwe situatie zullen de taken van de zorgdragers worden overgenomen door de projectorganisatie.

Bewerken archief

Voor het bewerken van archief is de zorgdrager verantwoordelijk. Ook in de nieuwe situatie blijft dat zo. Sommige zorgdragers voeren zelf bewerkingen van het archief uit. Daarom staan zorgdragers ook genoemd bij de uitvoering.

Opstellen verklaring van vernietiging

De specificatie van archiefbestanddelen, die bij een verklaring hoort, wordt meestal opgesteld door de bewerkster van het archief, de CAS, en ook door de zelf bewerkende zorgdrager. Het vaststellen is altijd de verantwoordelijkheid van de zorgdrager.

⁴ Voeren van driehoeksoverleg is incl. verslag.

⁵ Archief dient te worden overgebracht in goede en geordende staat. De controle daarop gebeurt door het Nationaal Archief.

Openbaarheid

Voor de overbrenging van een archief wordt het openbaarheidsregime bepaald. De zorgdrager neemt indien er beperkingen aan de openbaarheid moeten worden gesteld een besluit, na advies van de toekomstig beheerder.

Overbrenging

Het Nationaal Archief moet de controle houden m.b.t. het voldoen aan de normen goede en geordende staat. Het gaat hier namelijk ook om het voorkomen dat besmet materiaal de depots inkomt, met alle gevolgen van dien. Het is de vraag of daarvan een aparte processtap moet worden gemaakt.